

WYNIKI MONITORINGU W LATACH 2016-2018

SPRAWOZDANIE Z MONITORINGU SIEDLISKA 4010 WILGOTNE WRZOSOWISKA Z WRZOŚCEM
BAGIENNYM (*ERICION TETRALIX*)

WYNIKI MONITORINGU W LATACH 2016-2018

1. Sprawozdanie z monitoringu siedliska 4010 wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym, cała Polska – podsumowanie

---

1. Sprawozdanie z monitoringu siedliska 4010 Wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym (Ericion tetralix), cała Polska, wprowadzenie

I. INFORMACJE OGÓLNE

1. Kod i nazwa rodzaju

4010 Wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym (Ericion tetralix)

2. Informacja w jakich regionach biogeograficznych występuje dane siedlisko

Kontynentalny

3. Koordynatorzy główni: obecny i w poprzednich badaniach

2016-2018: Joanna Perzanowska

2009-2011: Wojciech Mróz

4. Koordynatorzy krajowi: obecny i w poprzednich badaniach

2016-2018: Łukasz Chachulski

2009-2011: Paweł Pawlaczyk

5. Współpracownicy obecni i w poprzednim badaniu

2016-2018: brak

2009-2011: Katarzyna Kiaszewicz

6. Eksperti lokalni obecni i w poprzednich badaniach

2016-2018: Sławomir Janakowski, Wojciech Ciurzycki

2009-2011: Paweł Pawlaczyk

WYNIKI MONITORINGU W LATACH 2016-2018

1. Sprawozdanie z monitoringu siedliska 4010 wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym, cała Polska – podsumowanie

7. Lata i miesiące obecnych i poprzednich badań z informacją, czy jeżeli były istotne różnice w porze badań oraz warunkach pogodowych pomiędzy kolejnymi powtórzeniami badań, mogły one wpłynąć na różnice w wynikach badań:

Monitorowane stanowisko siedliska 4010	Termin przeprowadzenia prac monitoringowych		Region biogeograficzny	Uwagi
	Poprzednio w latach 2009-2011	Teraz 2016		
4109 Bagna Izbickie - Przy Pomoście	brak daty kontroli w bazie 2011	sierpień	CON	
4110 Bagna Izbickie - Kopułki	brak daty kontroli w bazie 2011	sierpień	CON	
4111 Bagna Izbickie - Lisia Góra	brak daty kontroli w bazie 2011	sierpień	CON	
4112 Czarne Bagno - Rabatowe Wrzosowisko	brak daty kontroli w bazie 2011	sierpień	CON	
4113 Czarne Bagno - Dalekie Wrzosowisko	brak daty kontroli w bazie 2011	sierpień	CON	
4134 Gniewoszyce	wrzesień 2011	wrzesień	CON	
4139 Tuplice	październik 2011	wrzesień	CON	

Lata 2010 i 2011 obfitowały w opady. Po tym okresie, w latach 2011-2015 opady roczne sukcesywnie malały aby w roku 2015 osiągnąć najniższe w stuleciu wartości. W 2016 roku badania prowadzono po okresie suszy, który mógł istotnie wpłynąć na stan uwodnienia torfowisk.

8. Liczba stanowisk przypadająca na poszczególne etapy (cykle np. 2009-2011), ile nowych, ile usuniętych oraz niemonitorowanych w danym etapie (w latach 2016-2019)

Tab. 1. Liczba stanowisk przypadająca na poszczególne etapy badań dla siedliska Wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym (Ericion tetralix) 4010, monitoring skończony

W latach (cykl)	Dokładnie w latach	Liczba monitorowanych stanowisk/obszarów siedliska nr w latach			Liczba usuniętych	Liczba dodanych	Liczba niemonitorowanych (i nieusuniętych czyli pozostałych do monitorowania w danym cyklu)	Uwagi
		W regionie ALP	W regionie CON	RAZEM				
2009-2011	2011	-	7	7	-	-	-	
2016-2018	2016	-	7	7	-	-	-	

W roku 2016 przeprowadzono monitoring na 7 stanowiskach wyznaczonych w latach ubiegłych. Pięć spośród monitorowanych stanowisk znajduje się na Pomorzu a dwa na terenie Borów Dolnośląskich.

WYNIKI MONITORINGU W LATACH 2016-2018

1. Sprawozdanie z monitoringu siedliska 4010 wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym, cała Polska – podsumowanie

Tab. 1A. Liczba obszarów przypadająca na poszczególne etapy badań dla siedliska Wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym (Ericion tetralix) 4010, monitoring skończony

W latach (cykl)	Dokładnie w latach	Liczba monitorowanych stanowisk/obszarów siedliska nr w latach			Liczba usuniętych	Liczba dodanych	Liczba niemonitorowanych (i nieusuniętych czyli pozostałych do monitorowania w danym cyklu)	Uwagi
		W regionie ALP	W regionie CON	RAZEM				
2009-2011		-	-	-	-	-	-	
2016-2018	2016	-	2	2	-	2	-	

Obszary z siedliskiem 4010 nie były do tej pory monitorowane (w bazie danych brak danych dla obszarów). W roku 2016 podsumowano dane ze stanowisk położonych na 2 obszarach PLH: Bagna Izbickie i Czarne Bagno

9. Informacja czy była zmieniana metodyka, w tym waloryzacja oraz kiedy i na czym polegała.

Od roku 2011, w którym wykonywano pierwsze oceny metodyka monitoringu nie zmieniła się w zakresie wskaźników struktury i ich waloryzacji.

W danych z roku 2011 opisów i zdjęć fitosocjologicznych powierzchni, nie określono oddziaływań i zagrożeń dlatego *de facto* należy uznać, że metodyka stosowana w 2016 nie jest w całości komplementarna z metodyką stosowaną w roku 2011.

10. Informacja o ewentualnym wykorzystaniu wyników z innych projektów

Nie były wykorzystane wyniki z innych projektów

11. Reprezentatywność wyników pod względem lokalizacji, ocena właściwego rozmieszczenia stanowisk

Uzyskane wyniki są reprezentatywne, ponieważ transekty wyznaczono w jednolitych płatach siedliska przyrodniczego. Transekty są zlokalizowane na Pomorzu w obszarach PLH220001 „Bagna Izbickie”, PLH220040 Łebskie Bagna, w rezerwacie przyrody "Czarne Bagno" oraz w rezerwacie przyrody "Bagna Izbickie". Stanowiska w Borach Dolnośląskich znajdują się na terenie nadleśnictwa Lipinki, Tuplice w użytku ekologicznym "Rosiczka" a Gniewoszyce w Parku Krajobrazowym Łuk Mużakowa

12. Informacja o liczbie działek prywatnych

Wszystkie monitorowane powierzchnie położone są na działkach ewidencyjnych administrowanych przez PGL LP.

WYNIKI MONITORINGU W LATACH 2016-2018

2. Sprawozdanie z monitoringu siedliska 4010 wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym, cała Polska – podsumowanie

2. Sprawozdanie z monitoringu siedliska 4010 w regionie kontynentalnym

II.A. PODSUMOWANIE WYNIKÓW NA POZIOMIE STANOWISKA

Tab. 2 Oceny: stanu ochrony, jego parametrów i wskaźników łącznie na stanowiskach w regionie biogeograficznym kontynentalnym w różnych okresach badawczych dla typu siedliska przyrodniczego Wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym (*Ericion tetralix*) **Błąd! Nieznany argument przełącznika.** – monitoring skończony

Nazwa parametru/ Stan ochrony	Nazwa wskaźnika/ Nazwa parametru	OCENA stanu siedliska przyrodniczego 4010 na stanowiskach								Suma monitorowanych stanowisk	
		Liczba stanowisk z daną oceną									
		FV		U1		U2		XX		poprzednio	teraz
		poprzednio	teraz	poprzednio	teraz	poprzednio	teraz	poprzednio	teraz		
		w latach 2009-2011	w roku 2016	w latach 2009-2011	w roku 2016	w latach 2009-2011	w roku 2016	w latach 2009-2011	w roku 2016	w latach 2009-2011	w roku 2016
Powierzchnia		5	5	0	0	2	2	0	0	7	7
Specyficzna struktura i funkcje	Ekspansywne gatunki rodzime (apofity)	7	7	0	0	0	0	0	0	7	7
	Inne zniekształcenia (rozjeżdżenie, wydeptanie, zaśmiecenie)	6	6	0	1	1	0	0	0	7	7
	Stan kluczowych dla różnorodności biologicznej gatunków lokalnie typowych dla siedliska	2	0	0	0	0	0	5	7	7	7
	<u>Pokrycie wrzośca bagiennego</u>	5	2	0	2	2	3	0	0	7	7
	<u>Zarośnięcie przez drzewa</u>	4	4	1	1	2	2	0	0	7	7
	<u>Uwilgotnienie</u>	5	5	1	1	1	1	0	0	7	7
	<u>Gatunki obce geograficznie</u>	7	7	0	0	0	0	0	0	7	7
	Parametr Specyficzna struktura i funkcje	4	4	1	1	2	2	0	0	7	7
Perspektywy ochrony		5	5	0	0	2	2	0	0	7	7
STAN OCHRONY (Ocena ogólna)		4	4	1	1	2	2	0	0	7	7

WYNIKI MONITORINGU W LATACH 2016-2018

2. Sprawozdanie z monitoringu siedliska 4010 wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym, cała Polska – podsumowanie

Tab. 2A1 Podsumowanie zmian ocen stanu ochrony i parametrów łącznie na tych stanowiskach, na których powtarzano badania w regionie biogeograficznym kontynentalnym w różnych okresach badawczych dla typu siedliska przyrodniczego Wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym (Ericion tetralix) 4010 - monitoring skończony

Nazwa parametru/ Stan ochrony	ZMIANY OCEN siedliska 4010								Suma stanowisk
	Liczba stanowisk z daną zmianą, w tym rzeczywistą								
	poprawa			pogorszenie			inne zmiany (dotyczy tylko badań)	brak zmian	
	o 1 stopień	o 2 stopnie	RAZEM	o 1 stopień	o 2 stopnie	RAZEM			
Parametr Powierzchnia								7	7
Parametr Specyficzna struktura i funkcje								7	7
Parametr Perspektywy ochrony								7	7
STAN OCHRONY (Ocena ogólna)								7	7
UWAGI									

Podsumowanie wyników na poziomie stanowisk zostanie dodane po przeprowadzeniu cyklu monitoringu.

WYNIKI MONITORINGU W LATACH 2016-2018

2. Sprawozdanie z monitoringu siedliska 4010 wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym, cała Polska – podsumowanie

Tab. 2A2 Podsumowanie zmian ocen wskaźników łącznie na tych stanowiskach, na których powtarzano badania w regionie biogeograficznym kontynentalnym w różnych okresach badawczych dla typu siedliska przyrodniczego Wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym (Ericion tetralix) 4010 - monitoring skończony

Nazwa parametru/ Nazwa wskaźnika		ZMIANY OCEN siedliska 4010							Suma stanowisk	
		Liczba stanowisk z daną zmianą, w tym rzeczywistą								
		poprawa			pogorszenie			inne zmiany (dotyczy tylko badań)		brak zmian
		o 1 stopień	o 2 stopnie	RAZEM	o 1 stopień	o 2 stopnie	RAZEM			
Parametr Specyficzna struktura i funkcje	Ekspansywne gatunki rodzime (apofity)							7	7	
	Inne zniekształcenia (rozjeżdżenie, wydeptanie, zaśmiecenie)	1		1				6	7	
	Stan kluczowych dla różnorodności biologicznej gatunków lokalnie typowych dla siedliska						2	5	7	
	<u>Pokrycie wrzośca bagiennego</u>				2	1	3	4	7	
	<u>Zarośnięcie przez drzewa</u>							7	7	
	<u>Uwilgotnienie</u>							7	7	
	<u>Gatunki obce geograficznie</u>							7	7	
Podsumowanie		1		1	2	1	3	7	7	
UWAGI										

II.A.1. WSKAŹNIKI STANU OCHRONY, AKTUALNE ODDZIAŁYWANIA I PRZEWIDYWANE ZAGROŻENIA NA STANOWISKACH

W roku 2016 monitorowano 7 stanowisk w regionie kontynentalnym

1. Stan i zmiany w czasie poszczególnych wskaźników Struktury i funkcji siedliska na stanowiskach

Ekspansywne gatunki rodzime (apofity)

W drugim cyklu monitoringu 5 stanowisk otrzymało ocenę FV, a 2 stanowiska otrzymały ocenę U2 w wyniku zarastania siedliska. Stan ten utrzymuje się od czasu pierwszego cyklu monitoringu, ponieważ żadnych różnic wskaźnika pomiędzy cyklami monitoringu nie stwierdzono

WYNIKI MONITORINGU W LATACH 2016-2018

2. Sprawozdanie z monitoringu siedliska 4010 wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym, cała Polska – podsumowanie

Inne zniekształcenia (rozjeżdżenie, wydeptanie, zaśmiecenie)

Na 6 badanych powierzchniach w roku 2016 zniszczeń i zniekształceń siedliskanie stwierdzono (ocena FV). Na 1 powierzchni stan wskaźnika oceniono na U1. W stosunku do pierwszego cyklu monitoringu nastąpiła poprawa wskaźnika ze stopnia U2 do stopnia U1.

Pokrycie wrzośca bagiennego

W 2016 roku ocenę FV otrzymały 2 stanowiska, ocenę U1 2 stanowiska, a ocenę U2 wystawiono dla 3 stanowisk. Zaobserwowano zmniejszanie pokrycia wrzośca bagiennego z FV na U1 na dwóch monitorowanych stanowiskach oraz z FV na U2 na jednym stanowisku na terenie rezerwatu Czarne Bagno oraz na stanowiskach w Borach Dolnośląskich. Nie prowadzono badań populacyjnych, które mogłyby wyjaśnić przyczyny zanikania wrzośca bagiennego. Choć w roku 2016 stan uwilgotnienia powierzchni był właściwy to w latach ubiegłych odnotowano najniższe w stuleciu opady co mogło być przyczyną znacznego, okresowego przesuszenia siedliska. Być może wyjątkowe zjawiska pogodowe w latach poprzedzających drugi cykl monitoringu mogły mieć negatywny wpływ na ocenę wskaźnika.

Zarośnięcie przez drzewa

W 4 stanowiskach monitorowanych w roku 2016 oceniona wskaźnika była na poziomie FV, w 1 na poziomie U1 i w 2 na poziomie U2. W stosunku do monitoringu prowadzonego w latach 2009-2011 stan wskaźnika nie uległ zmianie. Zły lub niezadowolający stan wskaźnika nadal wpływa negatywnie na ocenę parametru struktura i funkcje siedliska.

Uwilgotnienie

Ocenę wskaźnika FV określono w jedynie w 5 stanowiskach. Ocenę U1 w 1 stanowisku a ocenę U2 w 1 stanowisku. W stosunku do pierwszego cyklu monitoringu nie zaobserwowano zmian. Uwilgotnienie siedliska nie powinno zatem wpływać na zmiany ocen innych wskaźników i parametrów.

Gatunki obce geograficznie

Gatunków obcych geograficznie nie stwierdzono. Zarówno w pierwszym jak i drugim cyklu monitoringu wszystkie stanowiska otrzymały ocenę wskaźnika FV. Szczególne warunki siedliskowe sprawiają, że warunki na wrzosowiskach są niesprzyjające do osiedlania się neofitów.

WYNIKI MONITORINGU W LATACH 2016-2018

2. Sprawozdanie z monitoringu siedliska 4010 wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym, cała Polska – podsumowanie

2. Stan i zmiany w czasie poszczególnych aktualnych oddziaływań dla siedliska na stanowiskach

Z porównania oddziaływań pomiędzy pierwszym i drugim cyklem monitoringu wynika, że zastosowane zabiegi ochronne polegające na usuwaniu podszytu z powierzchni siedliska przyczyniły się do utrzymania właściwej oceny stanowisk. Zarastanie stanowisk jest jednak nieustającym procesem, o czym świadczy pojawienie się naturalnego odnowienia w roku 2016. Istotnym, rzeczywistym oddziaływaniem, jakie odnotowano w roku 2016 jest rozjeżdżanie i wydeptywanie stanowisk. Pojawienie się tego rodzaju oddziaływań oznacza, że siedlisko nie jest w żaden sposób chronione przed penetracją. Zwrócono też uwagę na składowanie drewna o niewielkich gabarytach na powierzchni siedlisk. Zjawisko to ujęto jako inne rodzaje praktyk leśnych nie wymienione w pozostałych punktach. Pośród wymienionych w tabeli nr 4 oddziaływań znajdują się takie, które są jedynie potencjalnymi zagrożeniami. Należą do nich wydobywanie torfu i zalesianie powierzchni w ramach prowadzonej gospodarki leśnej. W rzeczywistości stwierdzono tu ślady dawnej eksploatacji i zalesiania wrzosowisk. Takie działania nie są obecnie wykonywane ani planowane. Ich pojawienie się w wynikach monitoringu z 2016 roku świadczy jedynie o tym, że nie uwzględniono ich w wynikach monitoringu z lat 2009-2011. Interpretacja uzyskanych wyników wskazuje na utrzymujący się proces zarastania powierzchni gatunkami drzew. W przypadku stanowisk położonych w Borach Dolnośląskich są to nasadzenia drzew prowadzonego w ramach gospodarki leśnej. Na terenie rezerwatów na Pomorzu oddziaływanie wynika z naturalnej sukcesji. Zmiany w oddziaływaniach z grup D i E wskazują na wzrastającą intensywność penetracji siedliska.

3. Stan i zmiany w czasie w zakresie i intensywności poszczególnych przewidywanych zagrożeń dla siedliska na stanowiskach.

Przewidywane zagrożenia dla siedliska to przede wszystkim zarastanie powierzchni drzewami. Na Bagnach Izbickich i na terenie Czarnego Bagna (Pomorze) stwierdzono pozytywne efekty usuwania podszytu. Działanie to jest realizowane zgodnie z Planem Ochrony rezerwatu czy PZO obszarów natura 2000. W dłuższej perspektywie czasowej przewidywane jest ponowne wykonanie zabiegów a tym samym przeciwdziałanie naturalnej sukcesji (ewolucji biocenotycznej) co daje dobre perspektywy utrzymania właściwego stanu ochrony siedliska. Na terenie Borów Dolnośląskich nie są wykonywane działania ochronne, które zapobiegałyby zarastaniu monitorowanych powierzchni. Wzrastająca penetracja stanowisk przyczyniająca się do rozjeżdżania i wydeptywania siedliska jest nowym, narastającym problemem. Oddziaływaniu można przeciwdziałać poprzez zastosowanie odpowiednich działań ochronnych zmierzających do ograniczenia penetracji wrzosowisk. W

WYNIKI MONITORINGU W LATACH 2016-2018

2. Sprawozdanie z monitoringu siedliska 4010 wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym, cała Polska – podsumowanie

tabeli 5A wymieniono oddziaływania potencjalne. Ograniczenie gospodarki leśnej na siedlisku oraz zakaz wydobycia torfu na stanowiskach zlokalizowanych na Pomorzu (Bagna Izbickie, Czarne Bagno) wynika z realizacji zadań ochronnych obszarów Natura 2000 i rezerwatów. Aby zapobiec zarastaniu stanowisk wrzośca bagiennego na stanowiskach położonych w Borach Dolnośląskich należy dokonać korekty sposobu ich zagospodarowania przez zakłady usług leśnych wykonujące usługi dla Nadleśnictwa.

II.A.2. STAN OCHRONY I JEGO PARAMETRY W REGIONIE BIOGEOGRAFICZNYM KONTYNETALNYM NA STANOWISKACH**1. Stan i zmiany w czasie parametru Powierzchnia siedliska na stanowiskach**

Na 5 stanowiskach parametr oceniono na poziomie FV, na 2 na poziomie U2. Nie stwierdzono różnic pomiędzy cyklami monitoringu. Powierzchnia siedliska pozostaje bez istotnych zmian.

2. Stan i zmiany w czasie parametru Struktura i funkcja siedliska na stanowiskach

Spośród monitorowanych stanowisk w roku 2016 4 uzyskały ocenę FV, 1 ocenę U1 i 2 ocenę U2. Nie stwierdzono różnic pomiędzy cyklami monitoringu. W okresie jaki minął od pierwszego cyklu monitoringu utrzymały się podobne oceny parametru wynikające z ocen wskaźników.

3. Stan i zmiany w czasie parametru Perspektywy ochrony na stanowiskach

Na 5 stanowiskach parametr oceniono na poziomie FV, na 2 na poziomie U2. Nie stwierdzono różnic pomiędzy cyklami monitoringu

4. Stan ochrony siedliska i jego zmiany w czasie na stanowiskach

Spośród monitorowanych stanowisk w roku 2016 4 uzyskały ocenę FV, 1 ocenę U1 i 2 ocenę U2. Nie stwierdzono różnic pomiędzy cyklami monitoringu. Spośród 7 badanych stanowisk pięć znajdujących się na Pomorzu posiada niemalejącą powierzchnie i dobre perspektywy ochrony. Do dobrze zachowanych stanowisk siedliska należą powierzchnie monitorowane na obszarze PLH Bagna Izbickie. Na terenie rezerwatu Czarne Bagno zaobserwowano pogorszenie stanu ochrony siedliska wynikające z zanikania stanowisk wrzośca bagiennego. Stanowiska Tuplice i Gniewoszyce położone w Borach Dolnośląskich cechuje zły stan zachowania wynikający z zarastania powierzchni lasem i mniejszym udziałem gatunków charakterystycznych w budowie fitocenozy.

WYNIKI MONITORINGU W LATACH 2016-2018

2. Sprawozdanie z monitoringu siedliska 4010 wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym, cała Polska – podsumowanie

II.B. POZOSTAŁE TABELI NA POZIOMIE STANOWISKA

Tab. 3 Oceny: stanu ochrony i jego parametrów na poszczególnych stanowiskach w regionie biogeograficznym kontynentalnym dla siedliska przyrodniczego Wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym (Ericion tetralix) 4010, monitoring skończony

Lp.	Kod obszaru Natura 2000	Nazwa obszaru Natura 2000	Województwo kraina geograficzna	Id stanowiska	Nazwa stanowiska	Oceny dla poszczególnych stanowisk dla siedliska 4010							
						Powierzchnia		Specyficzna struktura i funkcje		Perspektywy ochrony		Stan ochrony (ocena ogólna)	
						poprzednio	teraz	poprzednio	teraz	poprzednio	teraz	poprzednio	teraz
						2009-2011	2016	2009-2011	2016	2009-2011	2016	2009-2011	2016
1.	PLH220001	Bagna Izbickie	pomorskie Wybrzeże Słowińskie	4109	Bagna Izbickie - Przy Pomoście	FV	FV	FV	FV	FV	FV	FV	FV
2.	PLH220001	Bagna Izbickie	pomorskie Wybrzeże Słowińskie	4110	Bagna Izbickie - Kopuszki	FV	FV	FV	FV	FV	FV	FV	FV
3.	PLH220001	Bagna Izbickie	pomorskie Wybrzeże Słowińskie	4111	Bagna Izbickie - Lisia Góra	FV	FV	FV	FV	FV	FV	FV	FV
4.	PLH220040	Łebskie Bagna	pomorskie Pradolina Redy-Łeby	4112	Czarne Bagno - Rabatowe Wrzosowisko	FV	FV	U1	U1	FV	FV	U1	U1
5.	PLH220040	Łebskie Bagna	pomorskie Pradolina Redy-Łeby	4113	Czarne Bagno - Dalekie Wrzosowisko	FV	FV	FV	FV	FV	FV	FV	FV
6.			lubuskie Bory Dolnośląskie	4134	Gniewoszyce	U2	U2	U2	U2	U2	U2	U2	U2
7.			lubuskie Wzniesienia Żarskie	4139	Tuplice	U2	U2	U2	U2	U2	U2	U2	U2
Suma poszczególnych ocen stanowisk					FV	5	5	4	4	5	5	4	4
					U1			1	1			1	1
					U2	2	2	2	2	2	2	2	2
					XX								
RAZEM liczba ocenianych stanowisk/ ocen						7	7	7	7	7	7	7	7

Nie zaobserwowano zmian

WYNIKI MONITORINGU W LATACH 2016-2018

2. Sprawozdanie z monitoringu siedliska 4010 wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym, cała Polska – podsumowanie

Tab. 4 Aktualne oddziaływania łącznie - dane ogólne - na stanowiskach w regionie biogeograficznym kontynentalnym w różnych okresach badawczych dla siedliska przyrodniczego Wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym (Ericion tetralix) 4010, monitoring skończony

Kod	Aktualne oddziaływanie	Uszczegółowienie - wytłumaczenie na czym ono polega	Liczba stanowisk z danym oddziaływaniem - razem poprzednio 2009-2011	Liczba stanowisk z danym oddziaływaniem - razem teraz 2016	Liczba stanowisk z danym wpływem i intensywnością oddziaływania																															
					poprzednio 2009-2011																teraz 2016															
					Wpływ pozytywny +				Wpływ neutralny 0				Wpływ negatywny -				Wpływ nieokreślony X				Wpływ pozytywny +				Wpływ neutralny 0				Wpływ negatywny -				Wpływ nieokreślony X			
					A	B	C	X	A	B	C	X	A	B	C	X	A	B	C	X	A	B	C	X	A	B	C	X	A	B	C	X	A	B	C	X
B	leśnictwo		2																																	
B01.01	zalesianie terenów otwartych (drzewa rodzime)			3																																
B02.01.01	odnawianie lasu po wycince (drzewa rodzime)			4																																
B02.03	usuwanie podszytu			5																																
B07	Inne rodzaje praktyk leśnych, nie wymienione powyżej			5																																
C01.03	Wydobywanie torfu			5																																
D01	drogi, ścieżki i drogi kolejowe			1																																
D01.01	ścieżki, szlaki piesze, szlaki rowerowe			5																																

WYNIKI MONITORINGU W LATACH 2016-2018

2. Sprawozdanie z monitoringu siedliska 4010 wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym, cała Polska – podsumowanie

Kod	Aktualne oddziaływanie	Uszczegółowienie - wytłumaczenie na czym ono polega	Liczba stanowisk z danym oddziaływaniem - razem poprzednio 2009-2011	Liczba stanowisk z danym oddziaływaniem - razem teraz 2016	Liczba stanowisk z danym wpływem i intensywnością oddziaływania																															
					poprzednio 2009-2011																teraz 2016															
					Wpływ pozytywny +				Wpływ neutralny 0				Wpływ negatywny -				Wpływ nieokreślony X				Wpływ pozytywny +				Wpływ neutralny 0				Wpływ negatywny -				Wpływ nieokreślony X			
					A	B	C	X	A	B	C	X	A	B	C	X	A	B	C	X	A	B	C	X	A	B	C	X	A	B	C	X	A	B	C	X
D01.04	drogi kolejowe, w tym TGV		1					1																												
E06	inne rodzaje aktywności człowieka			5																										5						
J02.06	Pobór wód z wód powierzchniowych		1									1																								
K02	Ewolucja biocenotyczna, sukcesja		2	2							1	1																		2						
Liczba stanowisk, na których stwierdzono oddziaływania/liczba wszystkich monitorowanych stanowisk			2	7				1			2	2	1										5			1			7	7						

WYNIKI MONITORINGU W LATACH 2016-2018

2. Sprawozdanie z monitoringu siedliska 4010 wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym, cała Polska – podsumowanie

Tab. 4A Zmiany aktualnych oddziaływań łącznie na stanowiskach, na których powtarzano badania w regionie biogeograficznym kontynentalnym pomiędzy różnymi okresami badawczymi dla siedliska przyrodniczego Wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym (*Ericion tetralix*) 4010, monitoring skończony

Kod	Aktualne oddziaływanie	Uszczegółowienie - wytłumaczenie na czym ono polega	Liczba stanowisk z danym oddziaływaniem razem w roku 2016	Liczba stanowisk, na których nie nastąpiły zmiany	Liczba stanowisk, na których nastąpiła poprawa, w tym w intensywności	Liczba stanowisk, na których nastąpiło pogorszenie, w tym w intensywności
B	leśnictwo				2	
B01.01	zalesianie terenów otwartych (drzewa rodzime)		3			3
B02.01.01	odnawianie lasu po wycince (drzewa rodzime)		4			4
B02.03	usuwanie podszytu		5		5	
B07	Inne rodzaje praktyk leśnych, nie wymienione powyżej		5			5
C01.03	Wydobywanie torfu		5			5
D01	drogi, ścieżki i drogi kolejowe		1	1		
D01.01	ścieżki, szlaki piesze, szlaki rowerowe		5			5
D01.04	drogi kolejowe, w tym TGV			1		
E06	inne rodzaje aktywności człowieka		5			5
J02.06	Pobór wód z wód powierzchniowych				1	
K02	Ewolucja biocenotyczna, sukcesja		2	1	1	
Suma stanowisk (podsumowanie zmian)			7	2	7	7

Brak zmian w ocenach stwierdzano w przypadkach:

- równych wartości wpływu i intensywności oddziaływania, poprzednio i teraz,

WYNIKI MONITORINGU W LATACH 2016-2018

2. Sprawozdanie z monitoringu siedliska 4010 wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym, cała Polska – podsumowanie

---

- wpływu neutralnego, poprzednio i teraz,
- wpływu neutralnego, poprzednio lub teraz, jeżeli oddziaływanie stwierdzono tylko w jednym cyklu badań.

Poprawę stwierdzano w przypadkach:

- poprawy wpływu,
- poprawy w intensywności, w przypadku równych wpływów (przy wpływie pozytywnym wzrost intensywności, a przy wpływie negatywnym jej spadek),
- wpływu negatywnego w poprzednich badaniach, jeżeli obecnie nie stwierdzono oddziaływania,
- wpływu pozytywnego w obecnych badaniach, jeżeli poprzednio nie stwierdzono oddziaływania.

Pogorszenie stwierdzano w przypadkach:

- pogorszenia wpływu,
- pogorszenia w intensywności, w przypadku równych wpływów (przy wpływie pozytywnym spadek intensywności, a przy wpływie negatywnym jej wzrost),
- wpływu negatywnego w obecnych badaniach, jeżeli poprzednio nie stwierdzono oddziaływania.
- wpływu pozytywnego w poprzednich badaniach, jeżeli obecnie nie stwierdzono oddziaływania.

WYNIKI MONITORINGU W LATACH 2016-2018

2. Sprawozdanie z monitoringu siedliska 4010 wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym, cała Polska – podsumowanie

Tab. 5 Przewidywane zagrożenia - dane ogólne - łącznie na stanowiskach w regionie biogeograficznym kontynentalnym w różnych okresach badawczych dla siedliska przyrodniczego Wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym (Ericion tetralix) 4010, monitoring skończony

Kod	Przewidywane zagrożenie w przyszłości	Uszczegółowienie - wytłumaczenie na czym ono polega	Liczba stanowisk z danym zagrożeniem		Liczba stanowisk z daną intensywnością zagrożenia								
			poprzednio	teraz	Intensywność zagrożenia				poprzednio	teraz	poprzednio	teraz	
					A		B						C
			w latach 2009-2011	w roku 2016	w latach 2009-2011	w roku 2016	w latach 2009-2011	w roku 2016	w latach 2009-2011	w roku 2016	w latach 2009-2011	w roku 2016	w latach 2009-2011
B	leśnictwo		2		1					1			
B01.01	zalesianie terenów otwartych (drzewa rodzime)			3		2		1					
B02.01.01	odnawianie lasu po wycince (drzewa rodzime)			4			4						
B07	Inne rodzaje praktyk leśnych, nie wymienione powyżej			5		5							
C01.03	Wydobywanie torfu			5		5							
D01.01	ścieżki, szlaki piesze, szlaki rowerowe			5			5						
E06	inne rodzaje aktywności człowieka			5		5							
J02.06	Pobór wód z wód powierzchniowych		1				1						
K02	Ewolucja biocenotyczna, sukcesja		2	2	1		1	2					
Liczba stanowisk, dla których przewiduje się dane zagrożenie / liczba wszystkich monitorowanych stanowisk			2	7	2	7	2	7	1	0	0	0	0

WYNIKI MONITORINGU W LATACH 2016-2018

2. Sprawozdanie z monitoringu siedliska 4010 wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym, cała Polska – podsumowanie

Tab. 5A Zmiany przewidywanych zagrożeń łącznie na tych samych stanowiskach w regionie biogeograficznym kontynentalnym pomiędzy różnymi okresami badawczymi dla siedliska przyrodniczego Wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym (Ericion tetralix) 4010, monitoring skończony

Kod	Przewidywane zagrożenie	Uszczegółowienie - wytlumaczenie na czym ono polega	Liczba stanowisk razem	Liczba stanowisk, na których nie nastąpiły zmiany	Liczba stanowisk, na których nastąpiła poprawa w intensywności	Liczba stanowisk, na których nastąpiło pogorszenie w intensywności
B	leśnictwo				2	
B01.01	zalesianie terenów otwartych (drzewa rodzime)		3			3
B02.01.01	odnawianie lasu po wycince (drzewa rodzime)		4			4
B07	Inne rodzaje praktyk leśnych, nie wymienione powyżej		5			5
C01.03	Wydobywanie torfu		5			5
D01.01	ścieżki, szlaki pieszce, szlaki rowerowe		5			5
E06	inne rodzaje aktywności człowieka		5			5
J02.06	Pobór wód z wód powierzchniowych				1	
K02	Ewolucja biocenotyczna, sukcesja		2	1	1	
Suma stanowisk (podsumowanie zmian)			7	1	2	7

WYNIKI MONITORINGU W LATACH 2016-2018

2. Sprawozdanie z monitoringu siedliska 4010 wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym, cała Polska – podsumowanie

III.A. PODSUMOWANIE WYNIKÓW NA POZIOMIE OBSZARÓW NATURA 2000

Tab. 6 Oceny: stanu ochrony, jego parametrów i wskaźników łącznie na obszarach Natura 2000 w regionie biogeograficznym kontynentalnym w różnych okresach badawczych dla siedliska przyrodniczego Wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym (Ericion tetralix) 4010, monitoring skończony

Nazwa parametru/ Stan ochrony	Nazwa wskaźnika/ Nazwa parametru	Ocena stanu siedliska przyrodniczego 4010								Suma obszarów Natura 2000		
		Liczba obszarów Natura 2000 z daną oceną										
		FV		U1		U2		XX		poprzednio	teraz	
		poprzednio	teraz	poprzednio	teraz	poprzednio	teraz	poprzednio	teraz			
w latach 2009-2011	w roku 2016	w latach 2009-2011	w roku 2016	w latach 2009-2011	w roku 2016	w latach 2009-2011	w roku 2016	w latach 2009-2011	w roku 2016	w latach 2009-2011	w roku 2016	
Powierzchnia			2									2
Specyficzna struktura i funkcje	Ekspansywne gatunki rodzime (apofizy)		2									
	<u>Gatunki obce geograficznie</u>		2									
	Inne zniekształcenia (rozjeżdżanie, wydeptywanie..)		2									
	<u>Pokrycie wrzośca bagiennego</u>		1		1							2
	Stan kluczowych dla różnorodności biologicznej gatunków lokalnie typowych dla siedliska									2		2
	<u>Uwilgotnienie</u>		2									2
	<u>Zarośnięcie przez drzewa</u>		1		1							2
Parametr Specyficzna struktura i funkcje		1		1							2	
Perspektywy ochrony		0	2									2
STAN OCHRONY (Ocena ogólna)		0	1		1							2

WYNIKI MONITORINGU W LATACH 2016-2018

2. Sprawozdanie z monitoringu siedliska 4010 wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym, cała Polska – podsumowanie

Tab. 6A Podsumowanie zmian ocen stanu ochrony i parametrów na obszarach Natura 2000, na których powtarzano badania, w regionie biogeograficznym kontynentalnym w różnych okresach badawczych dla siedliska przyrodniczego Wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym (Ericion tetralix) 4010, monitoring skończony

Nazwa parametru/ Stan ochrony	ZMIANY OCEN siedliska przyrodniczego 4010								Suma obszarów, na których powtarzano badania
	Liczba obszarów Natura 2000 z daną zmianą, w tym rzeczywistą								
	poprawa			pogorszenie			inne zmiany	brak zmian	
	o 1 stopień	o 2 stopnie	RAZEM	o 1 stopień	o 2 stopnie	RAZEM			
Powierzchnia									0
Specyficzna struktura i funkcje									0
Perspektywy ochrony									0
STAN OCHRONY (Ocena ogólna)									0
UWAGI									W roku 2016 po raz pierwszy oceniano obszary

III.A.1. WSKAŹNIKI STANU OCHRONY, AKTUALNE ODDZIAŁYWANIA I PRZEWIDYWANE ZAGROŻENIA W OBSZARACH NATURA 2000 W REGIONIE

BIOGEOGRAFICZNYM KONTYNTENTALNYM

W 2016 roku po raz pierwszy podsumowano prowadzony monitoring na obszarach Natura 2000. Analiza zmian ocen dla obszarów będzie możliwa w kolejnym cyklu monitoringu. Brak danych dla obszarów Natura 2000 z pierwszego cyklu monitoringu uniemożliwił porównanie zmian siedliska na obszarach Natura 2000.

Spośród 7 monitorowanych stanowisk siedliska 5 leży na obszarach Natura 2000. W roku 2016 po raz pierwszy dokonano oceny siedliska w obszarach Bagna Izbickie oraz Łebskie Bagna.

1. Stan i zmiany w czasie poszczególnych wskaźników Struktury i funkcji siedliska na obszarach Natura 2000

Wskaźniki ocenione jako Właściwe FV opisują:

Ekspansywne gatunki rodzime

Gatunki obce geograficznie

Inne zniekształcenia (rozjeżdżanie, wydeptywanie..)

Uwilgotnienie

WYNIKI MONITORINGU W LATACH 2016-2018

2. Sprawozdanie z monitoringu siedliska 4010 wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym, cała Polska – podsumowanie

Wskaźnik Pokrycie wrzośca bagiennego

Wartość wskaźnika na obszarze Łebskich bagien oceniono na poziomie U1 a na obszarze Bagien Izbickich na poziomie FV

Wskaźnik Zarośnięcie przez drzewa

Wartość wskaźnika na obszarze Łebskich bagien oceniono na poziomie U1 a na obszarze Bagien Izbickich na poziomie FV

2. Stan i zmiany w czasie poszczególnych aktualnych oddziaływań dla siedliska na stanowiskach

Z porównania oddziaływań pomiędzy pierwszym i drugim cyklem monitoringu wynika, że zastosowane zabiegi ochronne polegające na usuwaniu podszytu z powierzchni siedliska przyczyniły się do utrzymania właściwej oceny stanowisk. Zarastanie stanowisk jest jednak nieustającym procesem, o czym świadczy pojawienie się naturalnego odnowienia w roku 2016. Interpretacja uzyskanych wyników wskazuje na utrzymujący się proces zarastania powierzchni gatunkami drzew. Na terenie rezerwatów na Pomorzu oddziaływanie wynika z naturalnej sukcesji.

3. Stan i zmiany w czasie w zakresie i intensywności poszczególnych przewidywanych zagrożeń dla siedliska na stanowiskach.

Przewidywane zagrożenia dla siedliska to przede wszystkim zarastanie powierzchni drzewami. Na Bagnach Izbickich i na terenie Czarnego Bagna (Pomorze) stwierdzono pozytywne efekty usuwania podszytu. Działanie to jest realizowane zgodnie z Planem Ochrony rezerwatu czy PZO obszarów natura 2000. W dłuższej perspektywie czasowej przewidywane jest ponowne wykonanie zabiegów a tym samym przeciwdziałanie naturalnej sukcesji (ewolucji biocenotycznej) co daje dobre perspektywy utrzymania właściwego stanu ochrony siedliska.

II.A.2. STAN OCHRONY I JEGO PARAMETRY W REGIONIE BIOGEOGRAFICZNYM KONTYNTALNYM - NA OBSZARACH NATURA 2000**1. Stan i zmiany w czasie parametru Powierzchnia siedliska na obszarach Natura 2000**

Brak danych z pierwszego cyklu monitoringu nie daje możliwości opisu zmian jakie zachodziły w siedlisku na obszarach Natura 2000. W roku 2016 parametr oceniono jako FV na terenie Bagien Izbickich i na U1 na terenie Łebskiego Bagna. Zmniejszanie powierzchni zaobserwowane na stanowiskach wynikało z zarastania lasem co można odnieść także do siedliska w obszarze Natura 2000.

WYNIKI MONITORINGU W LATACH 2016-2018

2. Sprawozdanie z monitoringu siedliska 4010 wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym, cała Polska – podsumowanie**2. Stan i zmiany w czasie parametru Struktura i funkcja siedliska na obszarach Natura 2000**

W roku 2016 na terenie Izbickich Bagien parametr oceniono na stopień FV a na terenie Łebskiego Bagna na stopień U2. Ocena U2 wynikała z wartości wskaźników struktury. Brak możliwości porównania siedliska na poziomie obszarów z pierwszym cyklem monitoringu.

3. Stan i zmiany w czasie parametru Struktura i funkcja siedliska na obszarach Natura 2000

Parametr oceniono na stopień FV na terenie obszaru Izbickie Bagna i na U1 na obszarze Łebskie Bagno. Na poziomie obszarów zmian parametru w czasie nie można oszacować ze względu na brak danych z pierwszego cyklu monitoringu. Istotne dla oceny pozostają natomiast dane wynikające z porównania stanowisk w obszarach, z których wynika, że na obszarze Łebskich Bagien ocenę struktury obniżają niewielkie pokrycie wrzośca bagiennego oraz zarastanie powierzchni gatunkami drzew. Proces ten z pewnością pogłębił się od czasu pierwszego cyklu monitoringu.

4. Stan ochrony siedliska i jego zmiany w czasie na obszarach Natura 2000

Podsumowując wyniki monitoringu z roku 2016 stwierdzono, że stan ochrony siedliska na obszarach Natura 2000 jest zróżnicowany – zły U2 na terenie Łebskich Bagien a właściwy na terenie Bagien Izbickich. Ogólnie można zatem przyjąć, że stan siedliska na obszarach Natura 2000 jest przeciętnie niezadowolający. W roku 2016 oceniono po raz pierwszy 2 obszary Natura 2000. Zdecydowanie lepszy stan ochrony wykazano w obszarze Bagna Izbickie (ocena FV). Stan siedliska na terenie obszaru Łebskie Bagna oceniono na U2 z powodu małej liczby stanowisk wrzośca bagiennego i z powodu zarastania drzewami monitorowanych powierzchni. Oszacowanie trendów w zmianach wartości wskaźników będzie możliwe dopiero w kolejnym cyklu monitoringu. Brak danych dotyczących obszarów Natura 2000 z pierwszego cyklu monitoringu uniemożliwia porównanie wskaźników i parametrów uzyskanych w 2016 roku z danymi z lat 2009-2011.

Stan ochrony siedliska na obszarze Łebskie Bagna jest niezadowolający ze względu na strukturę siedliska a szczególnie niewielką liczbę i niewielkie pokrycie stanowisk wrzośca bagiennego i sukcesję drzew. Stan ochrony siedliska na terenie Bagien Izbickich oceniono jako właściwy Ocena parametrów dla obszaru Bagna Izbickie w przypadku struktury i funkcji, powierzchni oraz perspektyw ochrony była właściwa FV. Wynikła stąd ocena właściwa FV ogólna stanu ochrony siedliska w obszarze. Na obszarze Łebskie Bagna strukturę i funkcję siedliska oceniono na U2 ze względu na złe oceny opisanych wyżej wskaźników. Powierzchnię siedliska określono jako niezadowolającą U1. Wynikła stąd ocena ogólna U2.

WYNIKI MONITORINGU W LATACH 2016-2018

2. Sprawozdanie z monitoringu siedliska 4010 wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym, cała Polska – podsumowanie

Kod	Aktualne oddziaływanie	Uszczegółowienie - wytłumaczenie na czym ono polega	Liczba obszarów z danym oddziaływaniem - razem poprzednio 2009-2011	Liczba obszarów z danym oddziaływaniem - razem teraz 2016	Liczba obszarów Natura 2000 z danym wpływem i intensywnością oddziaływania na siedlisko 4010																							
					Poprzednio 2009-2011										Teraz 2016													
					Wpływ pozytywny +				Wpływ neutralny 0				Wpływ negatywny -				Wpływ pozytywny +				Wpływ neutralny 0				Wpływ negatywny -			
					A	B	C	X	A	B	C	X	A	B	C	X	A	B	C	X	A	B	C	X	A	B	C	X
C01.03	Wydobywanie torfu																											
D01.01	ścieżki, szlaki piesze, szlaki rowerowe																								2			
E06	inne rodzaje aktywności człowieka																								1			
K02	Ewolucja biocenotyczna, sukcesja																								1			
Liczba obszarów, na których stwierdzono oddziaływania/liczba wszystkich monitorowanych obszarów																								2	2	1		

Zarastanie powierzchni monitorowanych lasem (evolucję biocenotyczną stwierdzono na terenie obszaru Łebskie Bagna. Na obu obszarach odnotowano wydeptywanie i rozjeżdżanie siedliska

Tab. 8A Zmiany aktualnych oddziaływań łącznie na obszarach Natura 2000, na których powtarzano badania w regionie biogeograficznym kontynentalnym pomiędzy różnymi okresami badawczymi dla siedliska przyrodniczego Wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym (*Ericion tetralix*) 4010, monitoring skończony

Kod	Aktualne oddziaływanie	Uszczegółowienie - wytłumaczenie na czym ono polega	Liczba ocenianych obszarów Natura 2000 razem	Liczba ocenianych obszarów Natura 2000, na których nie nastąpiły zmiany	Liczba ocenianych obszarów Natura 2000, na których nastąpiła poprawa, w tym w intensywności	Liczba ocenianych obszarów Natura 2000, na których nastąpiło pogorszenie, w tym w intensywności
Suma obszarów Natura 2000 (podsumowanie zmian)						

W roku 2016 po raz pierwszy oceniano obszary Natura 2000. Analiza zmian będzie możliwa dopiero w kolejnym cyklu monitoringu.

WYNIKI MONITORINGU W LATACH 2016-2018

2. Sprawozdanie z monitoringu siedliska 4010 wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym, cała Polska – podsumowanie

Tab. 9 Przewidywane zagrożenia - dane ogólne - łącznie na obszarach Natura 2000 w regionie biogeograficznym kontynentalnym w różnych okresach badawczych dla siedliska przyrodniczego Wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym (Ericion tetralix) 4010, monitoring skończony

Kod	Przewidywane zagrożenie w przyszłości	Uszczegółowienie - wytłumaczenie na czym ono polega	Liczba obszarów Natura 2000 z danym zagrożeniem								Liczba wszystkich monitorowanych obszarów Natura 2000	
			Intensywność zagrożenia								poprzednio	teraz
			A		B		C		X			
			poprzednio	teraz	poprzednio	teraz	poprzednio	teraz	poprzednio	teraz	poprzednio	teraz
			w latach 2009-2011	w roku 2016	w latach 2009-2011	w roku 2016	w latach 2009-2011	w roku 2016	w latach 2009-2011	w roku 2016	w latach 2009-2011	w roku 2016
B02.01.01	odnawianie lasu po wycince (drzewa rodzime)			2								2
D01.01	ścieżki, szlaki piesze, szlaki rowerowe			2								2
E06	inne rodzaje aktywności człowieka			2								2
K02	Ewolucja biocenotyczna, sukcesja			2								2
Liczba obszarów dla których przewiduje się zagrożenie / liczba wszystkich obszarów				2								2

Przewidywane jest dalsze zarastanie stanowisk gatunkami drzew i krzewów oraz zwiększająca się penetracja stanowisk. Wymienionym czynnikiem wpływającym negatywnie na stan ochrony siedliska należy przeciwdziałać stosując zabiegi ochronne polegające na usuwaniu podszytu i ograniczaniu ruchu na stanowiskach siedliska.

Tab. 9A Zmiany zagrożeń łącznie na tych samych obszarach Natura 2000 w regionie biogeograficznym kontynentalnym pomiędzy różnymi okresami badawczymi dla siedliska przyrodniczego Wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym (Ericion tetralix) 4010, monitoring skończony

Kod	Przewidywane zagrożenie	Uszczegółowienie - wytłumaczenie na czym ono polega	Liczba obszarów razem	Liczba obszarów Natura 2000, na których nie nastąpiły zmiany	Liczba obszarów Natura 2000, na których nastąpiła poprawa, w tym w intensywności	Liczba obszarów Natura 2000, na których nastąpiło pogorszenie, w tym w intensywności
Suma obszarów Natura 2000 (podsumowanie zmian)						

Oszacowanie zmian jakie następują w obszarach Natura 2000 będzie możliwe w kolejnym cyklu monitoringu ponieważ w roku 2016 po raz pierwszy sporządzono ocenę dla obszarów.

WYNIKI MONITORINGU W LATACH 2016-2018

3. Sprawozdanie z monitoringu siedliska 4010 wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym, cała Polska – podsumowanie

3. Sprawozdanie z monitoringu siedliska 4010, cała Polska - podsumowanie

IV. PODSUMOWANIE INFORMACJI O STWIERDZONYCH GATUNKACH OBCYCH INWAZYJNYCH

Tab. 10 Lista gatunków obcych inwazyjnych stwierdzonych łącznie na stanowiskach w trakcie monitoringu siedliska przyrodniczego Wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym (*Ericion tetralix*) 4010, monitoring skończony

Obszar Natura 2000	Id stanowiska	Nazwa stanowiska	Region	Obserwowane gatunki obce			
				Poprzednio lata 2009-2011		Teraz 2016	
				Nazwa polska	Nazwa łacińska	Nazwa polska	Nazwa łacińska
1							

Na monitorowanych stanowiskach nie stwierdzono obcych gatunków

Tab. 10A Porównanie stwierdzonych gatunków obcych na stanowiskach siedliska przyrodniczego Wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym (*Ericion tetralix*) 4010 z poprzednimi latami, monitoring skończony

LP.	Stwierdzone gatunki obce inwazyjne		Liczba stanowisk	
	Nazwa polska	Nazwa łacińska	Poprzednio (2009-2011)	2016
1.				

Na monitorowanych stanowiskach siedliska brak obcych gatunków. Nie stwierdzono ich w roku 2011 jak i w roku 2016.

V. UWAGI DO METODYKI I PROPOZYCJE ZMIAN RZECZYWISTYCH I INNYCH NA PODSTAWIE PROWADZONYCH BADAŃ

Ocena metodyki badawczej. Propozycje zmian z uzasadnieniem.

W części I „Informacja o siedlisku przyrodniczym” w punkcie 4 podano gatunki typowe dla siedliska. Zgodnie z metodyką siedlisko przyrodnicze identyfikujemy dzięki obecności zespołu *Ericetum tetralicis* ze związku *Ericion tetralicis*. Rząd i związek posiadają tożsame gatunki charakterystyczne. W rozdziale 4 nie ukazano charakterystycznej kombinacji gatunków nie dając tym samym możliwości identyfikacji siedliska. Podane gatunki typowe mają często bardzo szeroki zasięg. Na ich podstawie można zidentyfikować jako siedlisko niemal dowolny fragment szaty roślinnej Polski. Rozdział wymaga napisania od nowa i podania prawidłowej charakterystyki siedliska

Uwagi do definicji i waloryzacji wskaźników i parametrów

Powierzchnia siedliska

Brak definicji parametru

Proponowana definicja:

„Powierzchnia siedliska” – jest to powierzchnia, na której występują płyty zbiorowisk roślinnych związku *Ericion tetralicis*, o jednoznacznie zaznaczonych przez eksperta na mapie granicach.

Brak wskaźnika „Gatunki charakterystyczne”

Brak tego wskaźnika uniemożliwia identyfikację siedliska

WYNIKI MONITORINGU W LATACH 2016-2018

3. Sprawozdanie z monitoringu siedliska 4010 wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym, cała Polska – podsumowanie

---

Propozycja:

Gatunki charakterystyczne – występowanie gatunków charakterystycznych dla zespołu *Ericetum tetralicis*, związku i rzędu.

Proponowana waloryzacja wskaźnika

FV – występowanie co najmniej 3 gatunków charakterystycznych, w tym wrzośca bagiennego

U1 – obecny wrzosiec bagienny oraz liczne występowanie przynajmniej jednego gatunku charakterystycznego

U2 – brak gatunków charakterystycznych poza wrzoścem bagiennym

Uwilgotnienie

Autorzy przyjęli, że przesuszanie siedliska prowadzące do jego degradacji jest złe jedynie w przypadku oddziaływania czynników antropogenicznych. Ochrona siedliska ma na celu jego zachowanie. Nie jest istotne czy jego zanik wystąpił z powodu działalności człowieka dlatego zapis waloryzacji należy poprawić.

Propozycja:

FV – właściwe

U1 – słabe przesuszenie

U2 – silne przesuszenie, widoczne objawy degradacji siedliska

Stan kluczowych dla różnorodności biologicznej gatunków lokalnie typowych dla siedliska.

Wskaźnik odnosi się tu wyłącznie do gatunków roślin dlatego jest możliwa jego ocena. Dobrze byłoby jednak zmienić jego nazwę dostosowując do treści

Propozycja nowej nazwy wskaźnika:

Obecność cennych składników flory.

VI. SKUTECZNOŚĆ PODJĘTYCH DZIAŁAŃ OCHRONNYCH ORAZ PROPOZYCJE DZIAŁAŃ OCHRONNYCH

Opisywane siedlisko obejmuje fitocenozy nietrwałe, stanowiące jedynie etap sukcesji roślinności. Utrzymanie jego stanu ochrony wymaga wykonywania działań ochronnych opóźniających sukcesję polegających na usuwaniu naturalnego odnowienia drzew i krzewów. Wykonywane na obszarach Natura 2000 Łebskie Bagna i Bagna Izbickie przyczyniło się do poprawy stanu ochrony stanowisk. Wyniki przeprowadzonego monitoringu wskazują na wycofywanie się wrzośca bagiennego z terenu monitorowanych stanowisk Łebskich Bagien. Celowym działaniem byłaby analiza przyczyn zanikania stanowisk tego gatunku. Na terenie stanowisk położonych w Borach Dolnośląskich konieczne jest odsłonięcie zarastających powierzchni. Jak wykazano takie działania przyczyniły się do utrzymania właściwego stanu ochrony w obszarze Bagna Izbickie.

VII. INNE UWAGI

WYNIKI MONITORINGU W LATACH 2016-2018

3. Sprawozdanie z monitoringu siedliska 4010 wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym, cała Polska – podsumowanie

VIII. WYKONAWCY MONITORINGU

Tab. 11 Eksperci lokalni badanych stanowisk siedliska przyrodniczego Wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym (Ericion tetralix) 4010 wg obszarów Natura 2000, monitoring skończony

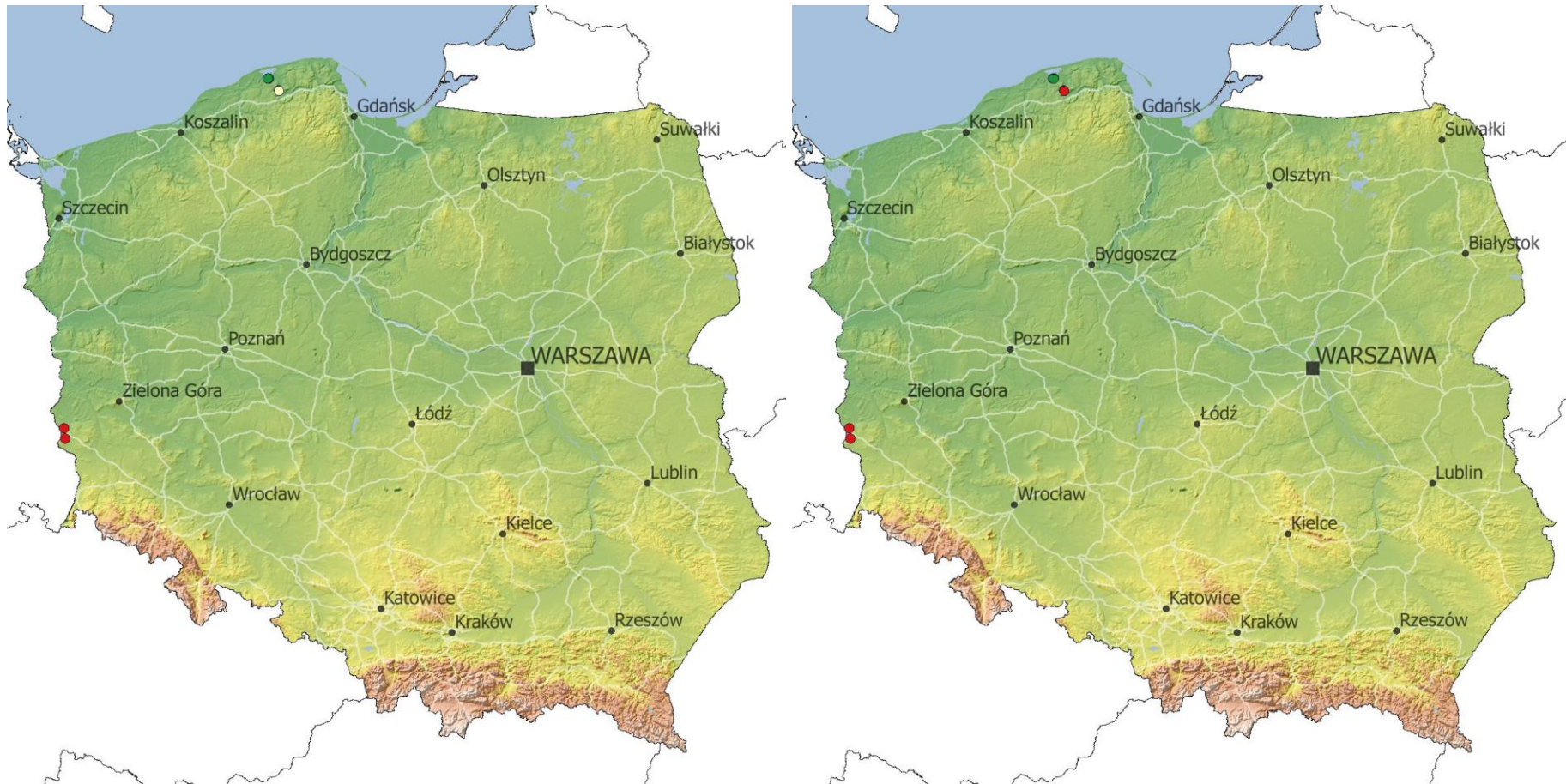
Lp.	Lokalizacja stanowiska				Id stanowiska	Nazwa stanowiska	Nazwisko eksperta lokalnego (wykonawcy monitoringu)	
	Kod obszaru Natura 2000	Nazwa obszaru Natura 2000	Województwo, kraina geograficzna	Region biogeograficzny			poprzednio	teraz
							w latach 2009-2011	2016
1.	PLH220001	Bagna Izbickie	pomorskie, Wybrzeże Słowińskie	CON	4109	Bagna Izbickie - Przy Pomoście	Paweł Pawlaczyk	Sławomir Janakowski
2.	PLH220001	Bagna Izbickie	pomorskie, Wybrzeże Słowińskie	CON	4110	Bagna Izbickie - Kopułki	Paweł Pawlaczyk	Sławomir Janakowski
3.	PLH220001	Bagna Izbickie	pomorskie, Wybrzeże Słowińskie	CON	4111	Bagna Izbickie - Lisia Góra	Paweł Pawlaczyk	Sławomir Janakowski
4.	PLH220040	Łebskie Bagna	pomorskie, Pradolina Redy-Łeby	CON	4112	Czarne Bagno - Rabatowe Wrzosowisko	Paweł Pawlaczyk	Sławomir Janakowski
5.	PLH220040	Łebskie Bagna	pomorskie, Pradolina Redy-Łeby	CON	4113	Czarne Bagno - Dalekie Wrzosowisko	Paweł Pawlaczyk	Sławomir Janakowski
6.			lubuskie, Bory Dolnośląskie	CON	4134	Gniewoszyce	Klub Przyrodników	Wojciech Ciurzycki
7.			lubuskie, Wzniesienia Żarskie	CON	4139	Tuplice	Klub Przyrodników	Wojciech Ciurzycki

WYNIKI MONITORINGU W LATACH 2016-2018

3. Sprawozdanie z monitoringu siedliska 4010 wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym, cała Polska – podsumowanie

IX. SYNTETYCZNE PODSUMOWANIE WYNIKÓW MONITORINGU SIEDLISKA PRZYRODNICZEGO WILGOTNE WRZOSOWISKA Z WRZOŚCEM BAGIENNYM (ERICION TETRALIX) 4010

Siedlisko 4010 było monitorowane na 7 stanowiskach.

Panel lewy rok 2011, panel prawy rok 2016.

WYNIKI MONITORINGU W LATACH 2016-2018

3. Sprawozdanie z monitoringu siedliska 4010 wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym, cała Polska – podsumowanie

---

UWAGA:

Kolory na wszystkich zamieszczonych poniżej wykresach i mapach oznaczają następujące stany ochrony:

- zielony – właściwy FV,
- żółty – niezadowolający U1,
- czerwony – zły U2,
- szary – nieznany XX.

REGION KONTYMENTALNY

Podsumowanie wyników monitoringu w regionie biogeograficznym.

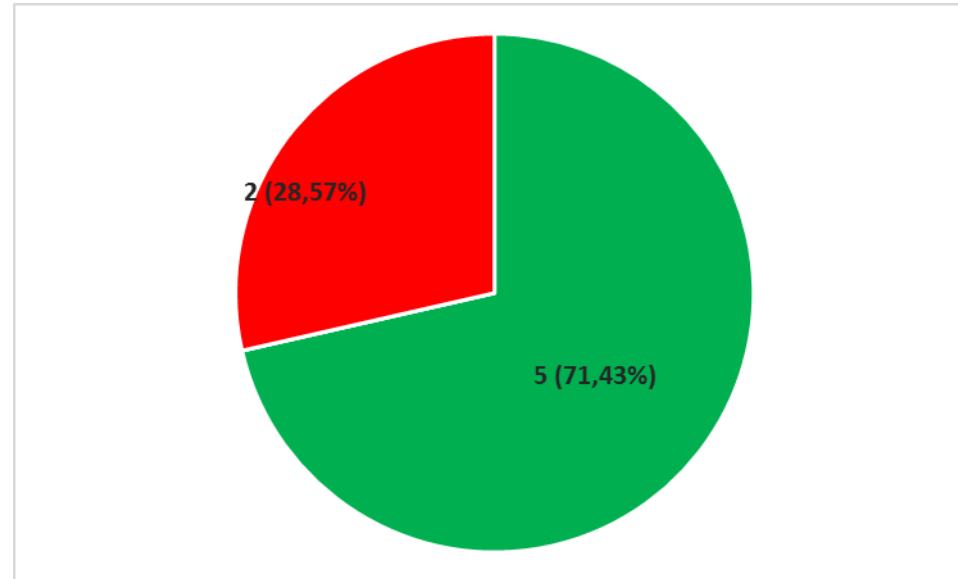
Siedlisko występuje tylko w regionie kontynentalnym. Pierwsze oceny siedliska w tym regionie wykonano w roku 2007. Powierzchnię siedliska oceniono na stopień U2. W roku 2016 stwierdzono, że stanowiska opisane w pierwszym cyklu nadal istnieją. Ich powierzchnia nieznacznie maleje ze względu na sukcesję lasu na wrzosowiskach. Podniesiono zatem ocenę na stopień U1. Specyficzną strukturę i funkcje siedliska w roku 2007 oceniono na U2, choć 5 na 7 monitorowanych stanowisk otrzymało oceny FV dla wszystkich wskaźników i parametrów. W roku 2016 oceniono strukturę i funkcje na U1. Niezadowolającą ocenę uzasadnia malejące pokrycie wrzośca bagiennego w części stanowisk oraz zarastanie powierzchni lasem w wyniku naturalnej sukcesji. W kontekście stwierdzonych oddziaływań i zagrożeń na stan ochrony siedliska pozytywny wpływ mają działania ochronne na obszarach Natura 2000 polegające na odlesianiu zarastających powierzchni. Do czynników negatywnie wpływających na stan siedliska zaliczono prowadzenia działań w ramach gospodarki leśnej na terenie stanowisk (rozjeżdżanie, składowanie drewna etc.).

Perspektywy ochrony siedliska w roku 2016 oceniono na stopień U1. Uzasadnieniem oceny niezadowolającej jest zanikanie stanowisk wrzośca bagiennego i konieczność usuwania z powierzchni siedliska zadrzewień, co nie zawsze jest wykonywane. W pierwszym cyklu monitoringu perspektywy ochrony oceniono jako złe (U2).

Z ocen cząstkowych parametrów siedliska wynika ocena ogólna siedlisk w regionie kontynentalnym U1.

WYNIKI MONITORINGU W LATACH 2016-2018

3. Sprawozdanie z monitoringu siedliska 4010 wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym, cała Polska – podsumowanie

Rys 1. Powierzchnia siedliska. Kolor zielony - FV, żółty - U1, czerwony - U2.
2011 i 2016 (wyniki w obu okresach były takie same)

Udział stanowisk z powierzchnią ocenioną na FV i U1 ukazano na rysunku 1 (Rys 1). Powierzchnię złą U2 posiadają stanowiska Gniewoszyce i Tuplice.

Struktura i funkcje siedliska na stanowiskach (Rys 2) została oceniona na FV na stanowiskach pomorskich a na U2 na Dolnym Śląsku. W jednym przypadku parametr oceniono na U1 (Pomorze, stanowisko Czrane Bagno-Rabatowe Bagno). Perspektywy ochrony (Rys 3) na 5 stanowiskach pomorskich oceniono jako właściwe (FV) a w Borach Dolnośląskich jako złe (U2).

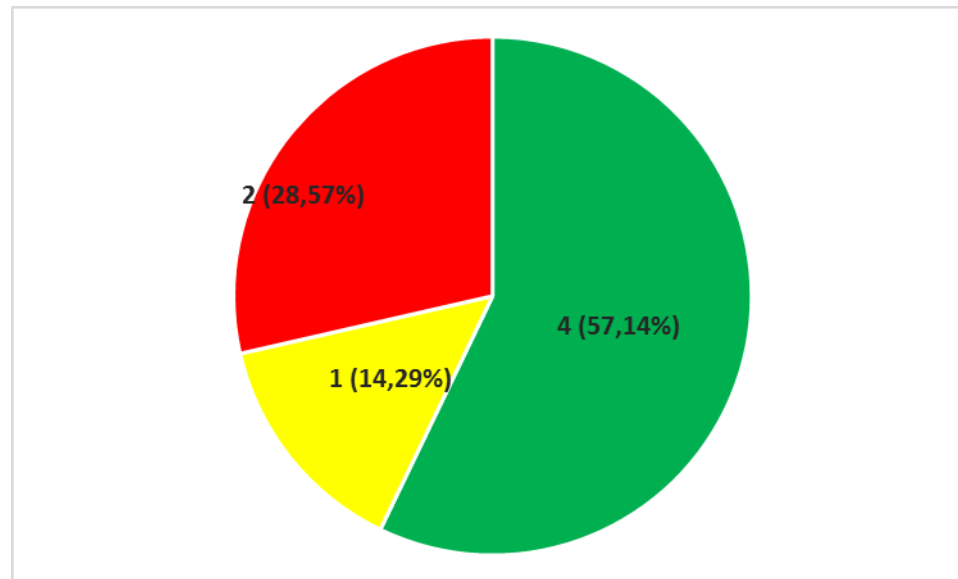
Siedlisko występuje w nielicznych stanowiskach na Pomorzu i w Borach Dolnośląskich. Jego stan ochrony na Pomorzu jest lepszy, ze względu na właściwą kombinację gatunków i wolniej postępującą sukcesję roślinności. W obszarze Bagna Izbeckie stan zachowania siedliska jest właściwy. Wynika to m.in. z podejmowanych działań ochronnych mających na celu odsłanianie powierzchni zarastających gatunkami drzew i krzewów. Do istotnych zagrożeń stwierdzonych na terenie Pomorza

WYNIKI MONITORINGU W LATACH 2016-2018

3. Sprawozdanie z monitoringu siedliska 4010 wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym, cała Polska – podsumowanie

należą zanikanie stanowisk wrzośca bagiennego (Łebskie Bagna) i wzmożona penetracja powierzchni siedliska. Przeciwdziałanie penetracji siedliska jest wyzwaniem dla instytucji sprawujących nadzór nad ochroną Obszarów Natura 2000. Celowym działaniem, które należałoby podjąć dla ratowania siedliska jest zbadanie przyczyn wycofywania się wrzośca bagiennego z terenów rezerwatu Czarne Bagno.

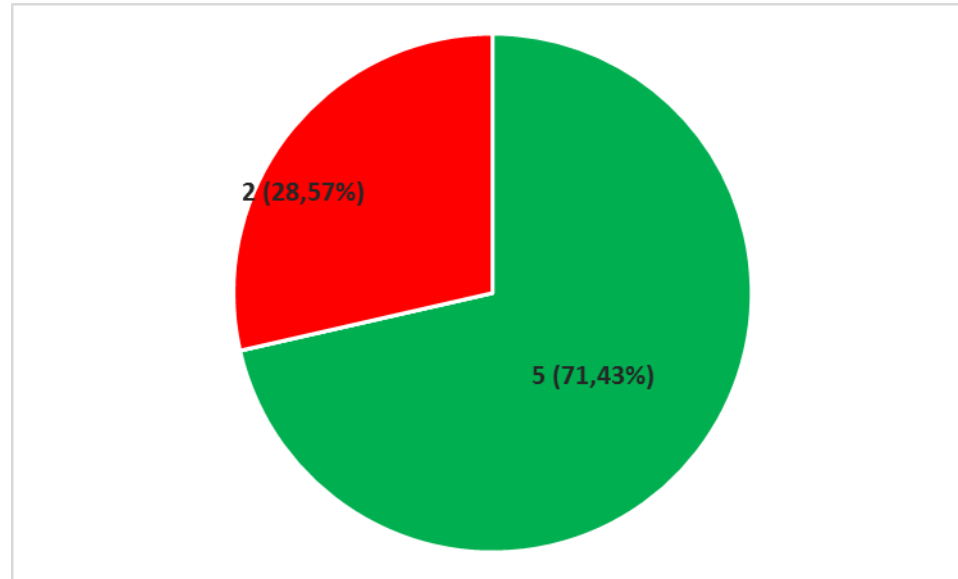
Zachowanie siedliska na terenie Borów Dolnośląskich wymaga rewizji gospodarki leśnej i usuwania podszytu z monitorowanych powierzchni.

Rys 2. Specyficzna struktura i funkcje. Kolor zielony - FV, żółty - U1, czerwony - U2. Dane z roku 2016 tożsame z danymi z lat 2009-2011

WYNIKI MONITORINGU W LATACH 2016-2018

3. Sprawozdanie z monitoringu siedliska 4010 wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym, cała Polska – podsumowanie

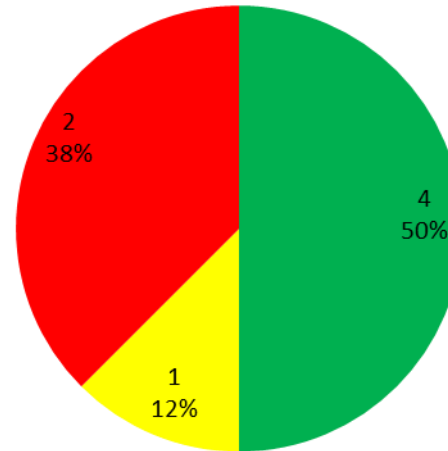

Rys 3. Perspektywy ochrony. Kolor zielony - FV, żółty - U1, czerwony - U2. Dane z roku 2016 tożsame z danymi z lat 2009-2011

WYNIKI MONITORINGU W LATACH 2016-2018

3. Sprawozdanie z monitoringu siedliska 4010 wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym, cała Polska – podsumowanie

Rys 4. Stan ochrony siedliska. Kolor zielony - FV, żółty - U1, czerwony - U2. Dane z roku 2016 tożsame z danymi z lat 2009-2011

Ocena stanu ochrony siedliska w regionie kontynentalnym

Oceny syntetyczne dla regionu kontynentalnego w pierwszym cyklu monitoringu sporządzono w latach 2007 i 2013. Ponieważ w roku 2007 nie zamieszczono konkretnych ocen (XX) do porównania wykorzystano dane z roku 2013.

W roku 2013 nadano następujące oceny parametrów:

Powierzchnia siedliska – U1

Specyficzna struktura i funkcje – U1

Perspektywy ochrony – U1

Ocena ogólna – U1

WYNIKI MONITORINGU W LATACH 2016-2018

3. Sprawozdanie z monitoringu siedliska 4010 wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym, cała Polska – podsumowanie

---

W roku 2016 oceny były następujące:

Powierzchnia siedliska – U1

Specyficzna struktura i funkcje – U1

Perspektywy ochrony – U1

Ocena ogólna – U1

Stan ochrony siedliska w regionie kontynentalnym jest niezadowalający. W stosunku do danych z roku 2013 podniesiono ocenę wszystkich parametrów o 1 stopień, do poziomu U1. Dzięki takiej weryfikacji oceny regionu korespondują z ocenami dla stanowisk i obszarów. W ocenie bioregionu nie ma zastosowania reguła „najgorszy decyduje”, (przy jej zastosowaniu ocena wszystkich siedlisk w skali bioregionu wynosiłaby U2).